

Kommunstyrelsen

Politikerinitiativ - Åtgärda fusk mot välfärdssystemen

Politikerinitiativ den 30 november 2020 från Mats Gerdau (M), Hans Peters (C), Gunilla Grudevall Steen (L) och Karin Teljstedt (KD)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår att kommunstyrelsen bifaller politikerinitiativet samt ger stadsledningskontoret i uppdrag att återkomma till kommunstyrelsen för att redovisa hur kommunen kan stärka arbetet med att förhindra fusk i välfärdssystemen. Politikerinitiativet är härmed färdigbehandlat.

Sammanfattning

I politikerinitiativet lyfts behovet av att Nackaborna ska kunna känna sig trygga i att deras skattepengar verkligen går till de som har behov av och rätt till dem. Utifrån exempel och erfarenheter från bland annat andra kommuner anges att det behövs kontrollsystem och rutiner som gör att fusk hindras och beivras. Enligt politikerinitiativet bör därför stadsledningskontoret få i uppdrag att stärka arbetet med att förhindra fusk inom välfärdssystemen.

I utredningen av politikerinitiativet kan konstateras att det pågår många projekt och arbeten i kommunen som har bäring på förslaget i politikerinitiativet. Inom ramen för projektet om en utvecklad intern kontroll sker nu under våren 2021 en samlad uppföljning av nämndernas interna kontroll. Kommunfullmäktige har även nyligen antagit en ny policy om mutor, jäv, representation och bisysslor som anger kommunens förhållningssätt inom området. Under året väntas även en utvecklad visselblåsarfunktion vara på plats. Inom nämndernas ansvarsområde bedrivs även mycket projekt och arbete för att stävja välfärdsfusk. Exempelvis kan nämnas automatiserade handläggningar inom ekonomiskt bistånd men även andra områden. Det bedöms dock behövas någon form av sammanhållning för ännu fler effektiviseringsvinster inom detta angelägna område. Inom vissa områden har en del enheter kommit långt och det är då viktigt med sprida goda exempel utifrån redan beprövade metoder. Utifrån dessa aspekter bedöms det positivt att stadsledningskontoret får i uppdrag att se över hur arbetet mot välfärdsfusk kan stärkas och utvecklas i kommunen.

Förslagen i politikerinitiativet

I politikerinitiativet lyfts behovet av att Nackaborna ska kunna känna sig trygga i att deras skattepengar verkligen går till de som har behov av och rätt till dem. Utifrån exempel och erfarenheter från bland annat andra kommuner anges att det behövs kontrollsystem och rutiner som gör att fusk hindras och beivras. Med hänvisning till att fusk kan vara en kulturfråga anges att frågan om fusk måste prioriteras av chefer och genomsyra hela organisationen. Centralt skulle man exempelvis kunna skapa en gemensam funktion för att stödja nämnder och verksamheter i att stävja fusk och där kompetens kan samlas om hantering av misstänkt ekonomisk brottslighet med mera. På enheter med myndighetsutövning behöver det säkerställas att riktlinjer och policys tydligt uppmärksammar risken för fusk och att man har tydliga krav på de aktörer som antas som leverantörer till kommunen. I politikerinitiativet lyfts även behovet av att det säkerställs att kommunens medarbetare inte pressas eller hotas att fatta oriktiga beslut. Med anledning av den beskrivna problembilden föreslås att stadsledningskontoret får i uppdrag att stärka arbetet mot fusk mot välfärdssystemen.

Enhetens utredning och bedömning

Inledningsvis kan konstateras att politikerinitiativet lyfter flera angelägna frågor som är av avgörande betydelse för skattefinansierade verksamheter. För Nackas del innebär det att Nackaborna ska känna sig trygga med att skattemedel går till de som har behov av och rätt till dem men även att beslut fattas utifrån en rättssäker hantering.

Arbetet med den interna kontrollen tar ett helhetsgrepp inom området

Just nu pågår flera parallella arbeten och projekt i kommunen som har bäring på förslaget i politikerinitiativet. Bland annat kan nämnas stadsledningskontorets pågående översyn för att utreda hur kommunens visselblåsarfunktion ska implementeras utifrån en ny lagstiftning. Syftet med översynen är att se över hur en visselblåsarfunktion på bästa sätt kan utgöra ett verktyg för att förhindra oegentligheter och att skattemedel används felaktigt. Den nya lagstiftningen väntas träda i kraft i december 2021 och bygger på ett direktiv från EU om ökat skydd för visselblåsare (SOU 2020:38; Ökad trygghet för visselblåsare). Den nya lagstiftningen ställer bland annat krav på säkra och tillgängliga rapporteringskanaler och särskilt skydd för visselblåsare. En ny och mer utvecklad visselblåsarfunktion beräknas vara klar under året.

Översynen av kommunens visselblåsarfunktionen ingår som en del i det större projektet att utveckla den interna kontrollen inom kommunen. I september 2020 antog kommunfullmäktige ett nytt reglemente för intern kontroll. Under våren 2021 genomför kommunstyrelsen en första, större, uppföljning av samtliga nämnders internkontrollplaner. Internkontrollplanerna bygger numera på en gemensam modell för riskanalys vilket innebär

att nämnderna utifrån ett riskbaserat förhållningssätt ska identifiera var det finns flesta riskområden inom nämndernas olika ansvarsområden.

Som ett led i att utveckla den interna kontrollen har även ingått att se över styrande dokument inom området för oegentligheter, korruption, mutor och andra förtroendeskadliga handlingar. Detta arbete har resulterat i att kommunfullmäktige antog en policy om mutor, jäv, representation och bisysslor. Policyn gäller för såväl medarbetare som förtroendevalda i kommunen och anger kommunens förhållningssätt inom området. Nu pågår ett arbete med att implementera policyn i kommunens organisation.

I sammanhanget bör även lyftas stadsledningskontorets arbete med att utveckla och se över kommunens kundval (KFKS 2020/864). I detta arbete ingår att säkerställa att det finns en effektiv uppföljning av anordnarna samt att det finns nödvändiga sanktioner att tillgå om anordnaren brister i sitt utförande.

Goda exempel inom nämndernas ansvarsområden

Inom nämndernas ansvarsområde sker även många olika arbeten och projekt för att säkerställa att skattemedel används på rätt sätt och att inga oegentligheter uppkommer. Av nedan följer att axplock av pågående aktiviteter inom olika nämnder.

- Vid ansökan om auktorisation som anordnare inom kommunens olika kundval - Kontroller i samband med att anordnare ansöker om auktorisation utifrån kommunens auktorisationsvillkor. Bland annat kontroller av verksamhetens ledning, ekonomi och kvalitetsplaner. Intervjuer med ledning och verksamhetsansvarig.
- Uppföljning av anordnare inom kundvalen - Kvalitetsgranskningar av anordnare. Anordnarnas ekonomiska ställning kontrolleras bland annat och följs upp.
- Kontroll av tidrapportering för anordnare inom vissa verksamheter
- Granskning av inrapporterade tider från biståndshandläggare
- Skolpliktsbevakning - innebär bland annat att felaktiga utbetalning av skolpeng sker
- Gemensamma databaser med andra kommuner vilket minimerar risken för dubbla utbetalningar på gymnasienivå
- Sambedömning och stickprov vid utbetalning av tilläggsbelopp för elever
- Ägar- och ledningsprövning för fristående förskolor (ägarnas kompetens och eventuell förekomst av brottslighet hos personer i ägarkretsen undersöks).
- Utbetalningar stäms av mot varningslista för att förhindra utbetalning till oseriösa företag
- Automatiserad handläggning inom bland annat ekonomiskt bistånd och vuxenutbildning
- Utvecklad och strukturerad leverantörsuppföljning vilket bland annat identifierar felfaktureringar
- Utökade bakgrundskontroll vid rekrytering av vissa befattningar

Ett fortsatt och intensifierat arbete för att förhindra välfärdsfusk behövs

Utifrån ovan redogörelse kan det konstateras att det pågår ett omfattande arbete i kommunen som har bäring på förslaget i politikerinitiativet. Det bedöms dock behövas

någon form av sammanhållning för ännu fler effektiviseringsvinster inom detta angelägna område. Inom vissa områden har en del enheter kommit långt och det är då viktigt att fånga upp goda exempel utifrån redan beprövade metoder. Det behövs även en omvärldsbevakning för att följa upp hur andra kommuner, regioner och statliga myndigheter arbetar med dessa frågor. Utifrån dessa aspekter bedöms det önskvärt att stadsledningskontoret får i uppdrag att se över hur arbetet mot välfärdsfusk kan stärkas och utvecklas i kommunen.

Förslagets ekonomiska konsekvenser

Förslaget till beslut medför inga ekonomiska konsekvenser. Det kan däremot konstateras att kostnader för felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemen kan vara stora. Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen konstaterade under 2019 att cirka 18 miljarder kronor årligen felaktigt utbetalas från välfärdssystemen i Sverige (SOU 2019:59; Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen).

Konsekvenser för barn

Genom en fungerande och effektiv kontroll av hur skattemedel används säkerställs att skattemedel går dit de ska, bland annat till kommunens barn och unga. Det ger goda förutsättningar för en god ekonomisk hushållning och som möjliggör att Nacka blir en attraktiv plats för barn och unga att vistas och utvecklas i utifrån olika behov.

Bilaga

1. Politikerinitiativet

Anders Fredriksson
Enhetschef
Juridik- och kanslienheten

Anneli Sagnérius
Kommunjurist
Juridik- och kanslienheten